

Observatoriul este de două ori în
septimana, miercuri si sambata.

Prețuri

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a în laintulu monarhiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— în străinatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 6 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie său linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a si a
trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai usoru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 41.

Sibiu, 20/1 Iunie 1878.

Anulu I.

Romanirea magiarilor, fantasia si fictiune.

(Urmare.)

Popa Stefanu Simionu acceptă condițiunile co-
prinse în această diploma si puse juramentu pe ea.
Dein acea di baseric'a orthodoxa a romanilor dein
Daci'a superioare mai există inca numai cu numele;
mitropolitulu si clerulu se calvinisera.

Mai departe este știutu, că sub acestu Rakoczi
se infientiasa si tipographia romanésca, dein care
au si esitu câteva carti romanesci cunoscute litera-
tiloru nostrii.

Georgie Rakoczi II. inca a confirmatu privile-
giulu popiloru romanesci trecuti la calvinia prin
diplom'a sa dein 29. Ian. 1653, éra prin diplom'a
dein 28. Dec. 1656 confirmă în scaunulu mitropoliei
romanesci orthodoxe pe arhiepiscopulu si mitropo-
litulu Sava Brancoviciu et Coreniciu, de natiune
serbu, dein renumit'a familia a domnitoriloru serbesci,
acumu inse scapatata. Pe acesta 'lu recomandase
principelui episcopulu calvinescu anume Georgie
Isulai. Dein această diploma merita se însemnamu,
că în trena sunt aratate marginile, până unde se
intindea jurisdictiunea eclesiastica a mitropoliei de
Alb'a-Iuli'a, adeca nu numai preste tota Transil-
vani'a propriu disa, ci si până diosu la Dunare în
Banatulu Severinului si de acolo în susu până în
districtele Beiusiu, Bihari'a si Maramuresiu; dara
cele 15 puncte coprinse în diplom'a data lui Stefanu
Simionu de G. Rakoczi I., aici lipsescu cu totulu.
Se vede că în situatiunea ce'si preparase Rakoczi
cu nebuniile sale, nu'i dete man'a deocamu-data se
se ocupe si de propaganda religiósă, precumu facuse
tata-seu. În aceeasi diploma se committe si acestui
mitropolitu, că se îngrijésca de tiparirea car-
tiloru în limb'a romanésca.

Georgie Rakoczi II. aruncase tiér'a în cele
mai mari calamitati prin ambițiunea sa de a ocupa
tronulu Poloniei. Batutu foarte reu în Poloni'a,
provocă ingerenti'a Porței otomane, de aci destituirea
sa si numirea de altu principe. Turci si tataru,
haiduci dein Ungari'a si nemti imperatesci devastara
tiér'a cătiva ani, până ce o adusera la marginea
perirei. În scurtu tempu se schimbara trei domnii,
a lui Franciscu Rhedei, a romanului Acatiu Borcea,
a unui altu romanu renegatu Ioanu Kemény (Co-
manu), pana candu în fine pasii turcesci inpusera
tierei pe unu boieriu de secuini, anume Michailu

Apaffy, unu omu bunu, inse betivu; dara turciloru
le placu statu'a lui cea mare.

În acelea dile de ruina si decadentia generale
ce se intendea preste tôte trei principatele dein
Daci'a, mitropolitulu Sava II. mai midiucesce una
diploma în favórea clerului seu, dela principele A.
Borcea, cu dat'a dein 15. Martiu 1659. Principele
Michailu Apaffy rogatu totu de mitropolitulu Sava
II. confirma si elu diplom'a data de Borcea în
favórea clerului romanescu prin alt'a dein 9. Sept.
1663. Dupa cinci ani inse confirma în 20. Fe-
bruariu 1669 si pe a lui Georgie Rakoczi data
mitropolitulu Stefanu Simionu. În acea diploma
pe langa ce se provocă la actele respective ale
antecesoriloru sei la tronu, mai coprende si volin-
ti'a sa în patru puncte dicimdu: Se se faca scóle
romanesci în monastirea dein Alb'a-Iuli'a, adeca la
mitropolia, si în trei districte, Hunedór'a, Maramu-
resiu, Cetate-de pétra. Se se restaure typographi'a
romanésca dein Alb'a. Se se destitue toti preotii
carii știu numai carte serbésca, si în loculu lor
se se puna altii carii cunescu si literatur'a roma-
nésca (qui et literaturam valachicam callent). În
fine cá mitropolitulu romanescu în tôte casurile în
cari va avea se hirotonésca preoti, se puna proto-
popi, cumu si în casuri de pedepsire, de visitatiuni
eclesiastice, de revisiunea causelor grele, în convo-
carea sinodului generale, se dependa dela dispositi-
unile pe care le va lua episcopulu calvinescu, care
în tôte actele pórtă titlu de orthodoxu; éra dupa-
ce se voru termina lucrarile sinodului generale
romanescu, mitropolitulu cu membrii ceilalti se fia
obligatu a se presenta în sinodulu ungurescu, ori
candu ii va comanda episcopulu calvinescu, pentru-
că asia sinodulu ungurescu se ia la revisiune lucra-
rile sinodului romanescu, si membrii acestuia se
aiba ocaziune de a invetia canónele calvinesci.¹⁾
Acestea puncte se inponu clerului romanescu sub
amerintiare de pedepse. În modulu acesta Apaffy
cu consiliarii si cu popii sei calvinesci deregendu
errórea comissa de Rakoczi II, cu ocaziunea con-
firmarei lui Sava, în 1656, candu acestuia nu i
se pusera cele 15 conditiuni, se desfiintara si
cele dein urma resturi ale autonomiei nóstre ba-
sericesci.

Cu tôte acestea, pacharul inca nu era plinu,

¹⁾ Vedi T. Cipariu Archivu Nr. 31 pag. 11.

scandalele si tirani'a inca nu ajunsesera la culme.
În aceleasi tempuri dietele tierei ori-candu era vorba
de romani si de baseric'a lor, le aruncă insultele
cele mai barbare în față. Prin articlii de lege
fundamentali natiunea romana (oláh natio) se
declarase numai de suferita (tolerata) în Transilvani'a
si Ungari'a, până candu voru cere interesele tierei,
că se mai fia suferita. Totu asemenea fu proscrisa
si excomunicata întrég'a baserica orthodoxa roma-
nésca cu totu clerulu si poporulu seu; preste acestea,
locuitorii de religiuni heterodoxe confederati între
senesi prin asia numit'a uniune transilvana, depunea
juramente solemne, că voru observa strinsu aceste
legi de proscriptiune. Acelu juramentu se innoia
la tôte successiunile în domnia, până în a. 1837.
De aci incolo natiunea si religiunea romaniloru
era lasata cu totulu în discretiunea domnitorului.

Prin art. de lege dein 16. Febr. 1643 mitro-
politulu si episcopii romanesci sunt opriti sub
pedeps'a destituirei a hirotoni preoti dein filii tie-
raniloru.

Prin alte legi, cum este cea dein 1. Maiu
1639, se decide, că filii preotiloru se fia supusi la
iobagia, prin urmare parentii lor nu potea se'i dea
nici la scóla fóra permissiunea patronului calvinescu,
éra déca ilu dá, boierulu ilu aducea dela scóla
si'lu supunea la pedepse grele. (Aprobat. Const. I.
8. art. 4).

Prin art. 13 dein 12. Febr. 1651 se dictase
pedéps'a mortiei asupra protopopiloru romanesci,
carii aru cutedia se despartia casatorii asia cumu
știá ei, dupa canónele si praxea bisericeii resaritene,
éra nu dupa cele calvinesci.

Prin art. 2 dein 1. Oct. 1678 se interdice
nobilitarea preotiloru romanesci, precumu si casti-
garea de averi imobiliare (mosii, pamenturi).

Amu mai potea cita una serie lunga de legi.
dein care se se cunósca natur'a tiraniei sub care
gemuse baseric'a romanésca în Transilvani'a si Un-
gari'a, dara celoru carii voiescu a le cunósce, le
stau deschise collectiunile de legi, deintre care multe
se afla si tiparite; preste această credu că scopulu
ce ne-am propusu, este ajunsu si cu enumerarea
facuta până acilea.

Mitropolitulu Sav'a II. Brancoviciu nu era
omulu care se fia potutu suferi acumularea ulterioara
a ne mai auditeloru infamii preste clerulu si ba-
seric'a sa, si cu atâtu mai puțin suparea pro-

Foisiór'a „Observatoriului“.

Sapunariulu din Messin'a.

Insul'a Sicili'a érá din vechime teatrulu disordinei
si alu arbitragiului celu mai ordinariu în justitia si
administratiune. Chiaru si în tempulu din urma diu-
ariele au mai amintitu despre intemplerii curiose din Palermo,
Messin'a si alte cetati ale pompósei insule, referitóre
la coruptiunea functionariloru potentata până la gradulu
celu mai inaltu. Esistentele catilinarie si corupte a le
poporatiunei, insielatori, banditi, berbani si blastemati
de tóta class'a, pareau că au inchiaietu o aliantia se-
creta cu judecatorii pentru a spolia pe barbatii de
caracteru. Dreptatea érá calcata în petióre. În fine se
scie, că lucrulu ajunsu acolo, că investigatiunea asupr'a
unei bande intinse de sclerati se facu în Itali'a,
fiindu că increderea în autoritátile indigene disparuse
cu totulu.

Ar' fi creditu cineva, că functionarii siciliani si
clientii lor au formatu unu felu de „inelu“ dupa
sistemulu americanu, că-ci procedur'a loru semená in-
catu-va cu a faimosului „inelu Tamany“ din New-York.
Cu tôte acestea aici nu póte fi vorba de vre-o imitatie,
de si această numire ar corespunde pe deplinu, totusi
în Sicili'a s'a practisatu cu multu înainte de a se fi
nascutu terminulu nou în Americ'a.

În anulu 1775 érá rege de Neapole si Sicili'a
Ferdinandu, fratele domnitorului din Spani'a. Afa-
cerile de statu le conducea marchisulu Tanucci, unu
omu bravu, care se silia din tôte poterile a restabili
ordinea în tiéra. Pe uscatu ii si succese încatu-va, pe
insula inse nu. Aici, anume în Messin'a residá sub fru-
mosulu titlu de „vice-rege“ că celu mai inaltu func-
tionariu, ducele Ossori, a cărui indolentia si nepricepere
nimicea tôte nesuintiele primu-ministrului Tanucci. Ossori
se affá în man'a unei camarille, carea în numele lui
lucrá ce voia. Ducele nu se interessá de afacerile gu-
bernelui, din contra, numai de placeri si petreceri. Pe

atunci érá unu tempu veselu în Messin'a, adeca pentru
avuti si fruntasi, pentru privilegiati si toti aceia, cari
erau scutiti de esplotari prin blastemati scandalóse si
prin procederea fóra consciintia a functionariloru corupti.
Poporulu adeverau vegetá într'o miséria spaimentatóre.
Dările erau nesuportabili, si în tiér'a binecuvéntata care
odinióra se numea granariulu imperiului romanu, domniá
o scumpete apesatóre. Usurarii monopolisti urcau pre-
tiurile de bucate si alte necesarie pentru traiu, în
modulu celu mai nequalificabile si apoi profitulu ilu im-
partiau cu administratorii publici. Iustiti'a érá venala;
dreptu avea cela-ce platea mai bine. Veduve si orfani
erau despoati de ereditatea lor cu infamia. Pungasi
si strengasi de tóta plas'a, trebuiau numai se impartia
lucrurile furate cu judecatorii, si scapau nepedepsiti.

În urmarea acést'a, ómenii de tréba din Sicili'a
se vedeau amenintiati continuu în averile lor, din
contra talcharii si complicitii lor deveniau din di în di
mai nerusinati, isi bateau jocu de furci si legi si atâtu
de siguru se sentiau, în câtu se laudau publice spunendu
a fal'a, déca le succedea vre-o blastemata.

Între cetatienii Messinei erau câtiva patrioti bravi,
cari deplangeau cu mare dorere nefericirea patriei lor.
Erau inse prea debili pentru a se mesurá în lupta se-
riósă cu band'a blastematiloru privilegiati, cari avea a
mana aprópe tôte posturile de ampoiati din tiéra. De
s'ar fi încercatu a se uní între sine cá se pasiésca
contra abuseriloru, de siguru érá spre perirea lor. Nu
le remase alt'a de câtu se suferi si se taca.

Nu mai unulu se affá între densii, barbatu de cu-
ragiu si vigorosu, carele, singuru a implinitu acea, ce
unu poporu întregu credea ca este imposibilu.

Acestu individuu se numia Pietro Taroni, sapu-
nariu de profesiune. Elu locuia într'o strada întunecósă,
strimta, în midiu loculu cetatii, aprópe de cathedra.

Acelu Taroni isi exercitase până atunci în cursu
de cincideci de ani profesiunea sa, si prin staruintia
si diligéntia isi castigase frumoasa avere, ceea-ce nu ilu
impiedecă întru nimicu dela continuarea profesiunei
sale, din contra elu lucrá barbatescu cu cativa sodali.

De statura nu érá mare, dar indesatu, si foarte indem-
naticu în misicările sale. În faci'a-i negritiósă si macra,
incadrata de unu peru si barba négra cá murea, recu-
nosceai tipulu unui curagiu nestramutabilu si alu unei
energii constante; totu aceste calitati straluceau si din
ochii lui scanteiatori.

Érá casatoritu si tata la mai multi copii.

În anulu 1774 érá se mostenésca o ereditate con-
siderabila, dar fu insielatu din partea judelui, care pre-
feri a pune toti banii în pung'a propria. Mostenitorului
i-se facura atâtea greutati si i-s'au pusu atâtea piedeci,
cátu în fine isi perdu speranti'a de a'si poté castigá
dreptulu. Se planse la viceregele Siciliei, la ministeriulu
din Neapolea, inse fóra succesu, că-ci tôte recursele lui
se puneau simplu la o parte. Atari misieli erau în
Messin'a p'atunci lucru de tôte dilele.

Sapunariulu concepu din caus'a asta o ura nedu-
merita asupra nedreptului jude blastematu, cum si
asupra celorlalti banditi din deregutorii, asupra usura-
rilor cu bucate si advocatiloru, în fine, asupr'a totu-
roru, cari apartineau marei societati de lipitori.

Într'una de dile veni la densulu o betrana si
i-spuse plângindu, că prin o sententia nedrépt'a jude-
catorésca a fostu data afóra din casa. Acum a remasu
în usiele ómeniloru. Ea ceru elemosina.

„Nu ti-póte ajutá fetiorulu dtale Beppo?“ întrebă
Taroni.

„O! respunse betran'a, Beppo nu mai e în Mes-
sina. În mani'a sa elu voi se strapunga pe judecatoriulu
nedreptu. La executarea planului érá pe aci se puna
man'a pe densulu, scapă inse cá prin urechile acului.
Acum a fugitu si s'a insocitu în munti cu o banda de
talhari.“

„Asiá departe au ajunsu dara lucrurile în nefericit'a
nostra tiéra? gaugavi sapunariulu. Omeni onesti de prin
cetati sunt siliti a merge în munti si a se recrutá între
banditi! Bunu cugetu au avutu fetiorulu dtale, betrana,
c'a voitu se resbune nerusnarea judecatoriului. Dorescu
din ánima, că blastematu acest'a se platésca infami'a
sa câtu mai curendu cu viétu'a.“ (Va urmă.)

gressiva a ei; de aceea elu se decise a lua pozițiune defensivă câtu s'ur potea mai tare. Dupa-ce vedîu că superintendentii calvinesci Petru Kovásznyai și successorii acestuia în scaunu anume Mich. Thofeus și Tiszabecsi se încorda deîn tóte poterile, că dupa lupta continua de una sută și mai bene de ani, în fine se dea bisericeii romanesci orthodoxe gr. res. lovitur'a de gratia, se puse și elu deîn respoteri pe langa Apaffy, că se asigure încai usiorari materiali clerului seu, și asia mai stórse dela elu în a. 1673 una alta diploma, în care principele cunósce, că preotimea romanésca era întru adeveru saracita și asuprita preste tóta mesur'a, de darea decimelor deîn cerealie, deîn mustu, legumi, oi, porci și stupi; éra fiendu-că decimatorii nu se supunea la mandatulu domnitoriului, în 14. Iunie 1676 emitte unu decretu amerintiatoriu asupra lor. De alta parte inse mitropolitulu Sava II. în locu de a salva macaru nesce ruine deîn autonomi'a bisericeasca, tocma deîn contra, ajunge cu ánim'a sfarmata de doreri că se mai vedea și unu altu edictu alu lui Apaffy datu la cererea lui Tiszabecsi în 14. Iuliu 1674, cătra mitropolitu, protopopi și preoti, prin care le demanda de nou, sub grea pedépsa, că se recunósca supremati'a episcopului calvinescu, carui i s'a datu dreptulu de superinspecțiune preste tóte bisericele romanesci, pentru-că se îndrepte errorile lor și dupa împregiurari se le gubérne, se faca prin ele visitatiuni canonice, cu care ocaziune se fia obligati a se presenta la elu toti pe căti îi va cita inaintea sa, și nici-unulu se nu cutédie a resiste.²⁾

Ce mai potea face mitropolitulu Sava II. facia cu acésta nebuna porunca a tiranului paganu? Aristocrati'a romanésca trecuse în partea ei cea mai mare de multu la calvinia; chiaru și familii romanesci și grecesci emigrate în urm'a revoluțiunilor deîn Munteni'a în Transilvani'a se calvinisera; cătiva protopopi și unu mare numeru de preoti era calvini, éra altii se clatiná tare. În situatiuni de acestea popórale atacate chiaru la altariile lor, iau recursu la ultim'a ratiune, adeca la arme. Acésta eventualitate inse era prevediuta prin cativa art. de lege, si anume deîn anii 1620, 1622, 1632, și 1650, prin care se interdice, anume romanilor, portarea de orice arme, cumu pusca, lance, tolba cu sageti, sabiia, palosiu, ciocanu cu manunchiu lungu, darda și ori-ce alta arma, éra prin art. 9 deîn 23. Aprile 1638 li se interdice și calaritul.³⁾ Preste acestea, mitropolitulu potea se scia, că la cea de antaia încercare de a'si apara religiunea cu armele, gubernulu era se chiamo indata ajutoriulu turcilor stationati în Banatu. Deîn principatele romanesci, ajunse și ele între anii 1660—1680 la stare fórté problematica, nu potea se astepte altu-ceva, decatu celu multu unele subventiuni materiali destulu de modeste, și acelea inca numai déca nu era periculu de a se compromitte tiér'a. Atát'a se spune în viéti'a lui Sava, că de căteori se reintorcea elu séu frate-seu Georgie deîn legatiuni în care'i trimitea domnulu Transilvaniei la domnii tierilor vecine, totu-deaum'a aducea dela acestia recomandatiuni pentru biserica orthodoxa orientala deîn Transilvani'a.

Pána pe la a. 1668 turcii și tatarii arsesera de doue-ori monastirea, biserica și resedenti'a arhiepiscopésca deîn A. Iuli'a. Poporulu nu era în stare de a le restaura, că-ci se aflá storsu pána la meduva și totu-odata selbatacitu. Sava cerú în acelu anu permissiune dela Apaffy, că se plece împreuna cu frate-seu la cersite în tierile orthodoxe, cu scopu de a reedificá Sionulu romanescu deîn Transilvani'a. Ei se decisera a strabate pána în interiorulu Rusiei. Trecúndu pe la Smolensk ajunsera la Moscua, unde tiarulu Alexiu Michaeloviciu tatalu lui Petru I. celu mare îi coprinse fórté bene, și dandu-le întru ajutoriu pe boiariulu Artemonu Sergieviciu, le deschise cale larga, pentru că se póta face colecte de bani, éra pe Georgie l'a pus se siédia între boiarii imperiului, precumu scrie insusi elu în biografi'a frate-seu a mitropolitului.

(Va urma.)

Transilvani'a.

Sibiiu 18/30 Maiu 1878.

Onorata Redactiune!

În sesiunea sinodului archidiecesei gr. o. transilvane încheiata de curúndu avura locu unii inci-

¹⁾ Vedi tóte acestea documente latinesce și celu deîn urma unguresce în Archivu Nr. 29 pag. 572—5.

²⁾ Vedi Approbatæ Constitutiones Edict. XLIV. si Comes Josephus Kemény; Index articulorum dietalium etc. în Museu dela Clusiu și în una collectiune decopiata de Stef. Moldovanu.

dinti, cari dupa natur'a lor provocara desbateri agere și produsera nu numai iritari între membrii sinodali, dar și unu felu de disgustare, ca se nu dicu indignatiune la publiculu ascultatoriu.

Astfelu de episóde în gremiulu sinodului, și apoi — se o spunu dreptu — indignatiunea, cu carea eu le amu privitu acele, m'au indemnatu, ca în referatele mele dela sinodu publicate în pretiuit'a fóia a Dvostra sub titlu „Dela sinodulu archidiecesei gr. or. transilvane“ se nu me marginescu la simpl'a descriere a celoru întemperate, ci se facu ici-cole unele comentare cu scopu de a pune câtu de câtu în vederea lectoriloru sorgintele reului, dupa cumu-lu aflasemu din gurile acelor'a, cari stau mai aprópe de opiniunea publica.

Dar fiindu-că de o parte amu esperiatu: ca prin cele espuse în referatele mele din Nrii 37 și 38 ai pretiuitei foi ce o redigeti, s'au aflatu vatemati „chiaru în onórea lor“ unii barbati de ai nostri din centru, pre cari eu din partea acésta de felu nu amu avutu intentiunea de a'i atinge; ér de alta parte mi s'a datu a pricepe și aceea: că la loculu celu mai competente referatele mele se considera ca unele, ce aru contribuí la turburarea pacii interne a bisericii: de acea nu pregetu a recunósce și dechiará cu parere de reu: că comentariile, la cari se estindu referatele mele dela sinodu, n'au fostu la loculu seu, și că nimicu nu este mai indepartatu dela mine, decâtu cugetulu de a face injurii cuiva, séu a porni într'o directiune, care nu corespunde intereselor nóstre nationali și bisericesci.*)

Petru Petroviciu m. p.

Sistem'a dualistica în parlamentulu din Vien'a.

Amu atinsu în Nrii precedenti, că innoirea contractului dualisticu între cele doue parti alé monarchiei a datu de oppositiune tare chiaru și în cas'a de susu a lordiloru Austriei. Ocaziune mai de aproape li s'a datu în discussiunile urmate asupr'a proiectului de banca dualistica, cu care nici unu austriacu nu e indestulitu, în cătu déca totusi s'a votatu cu majoritate, ratiunea votului se esplica usioru din forti'a împregiurariloru, care face că noulu contractu dualisticu aplicatu nu numai la banca, ci preste totu la tóte partile contractului, este consideratu numai că a invoiere provisoria închiaieta pe 10 ani cu planulu rezervatu și bine întielesu, că la terminu, seau la dorinti'a mai multor'a, cu cati-va ani inainte de espirarea lui se fia luat la revisiune radicale, cu alte cuvinte, se 'lu restórne din temelii și se puna în loculu lui un'a din trei: uniune personale, centralismu, seau sistema federalistica, camu pe bazele vechi de inainte de 1848 și în sensulu diplomei imperatesci din 20 Octobré 1860, seau dupa modelulu de es. alu staturiloru Americéi septentrionale.

Cestiunea bancei și respective a dualismului se dede în desbaterea casei de susu la 18 Maiu. Cuventulu ilu avú mai antáiu.

Dr. Plener sen. — Acesta permitendu că parlamentulu sta astadi în faci'a unei-a din cestiunile cele mai importante, ale caroru consecentie taia forte departe în viitoriu, continua dicúndu, că în cestiunea bancei n'aru trebú se se faca nici cea mai mica concessiune; dupa-ce inse dela 1863 încóce cându s'a innoitu mai în urma privilegiulu bancei, în 1867 a urmatu dualismulu, acumu acelu isi cere partea sa din banca. Ministeriulu s'a invoitu a face Ungariei parte, inse neasemenatu mai mare de câtu póte se suferé natur'a unei banci generali. Ministrii au lasatu că ungurii se amestece în cestiuni curatu economice scopurile loru nationali politice, la a caroru realizare le trebuescu bani fórté multi, de aceea au datu si bancei forma dualistica. De aci inainte dlu Plener supune la critica aspra nou'a organizatiune a bancei; éra în cătu pentru cele 80 milioane, asupra carora curge cert'a dela 1866, arata cu cifre, că invoierea noua dupa care Austri'a va avé se platesca bancei 70% și

*) Dlui P. Petroviciu și altoru barbati competenti din locu le este prea bine cunoscutu, că noi fuseseramu decisi a nu publica nimicu despre acestu s. sinodu, ce nu ne-ar veni de a dreptulu din péna orthodoxa. Noi nu dispuneamu nici de o singura óra libera, spre a merge la vreo sediinta publica și a ne forma vreo opiniune personale despre natur'a discussiuniloru din sinodu; prin urmare nu nei amu tienutu în dreptu de a schimba nimicu în raporturile publicate. Totu ce faceamu era, că se retienemu manuscriptele pe altu Nr., pána-ce vediaruam că diariile germane apuca departe inaintea nóstra cu aceleasi materii și în acelasu tonu. De altumentrea sínóde se tienu în Europ'a pe fiacare anu cu sutele; dara cu totulu altele sunt cestiunile vitali, de care se ocupa în dilele nóstre popórale și press'a lor, împreuna cu cea romanescă.

Not'a Red.

Ungari'a 30%, este cu totulu falsa; că-ci dupa-ce Ungari'a se obliga a platí 24 milioane numai în 50 de ani, adeca în anuitati, ea va platí în realitate numai 9 procente și Austri'a 91%. Preste acésta este unu secretu publicu, că Ungari'a si-va infienti'a banca separata indata-ce va poté pune man'a pe unu fondu de ajunsu; atunci apoi mai tota sum'a de 80 mil. va remané în spinarea popóraloru din Cislaitani'a. Ungari'a si-au ajunsu tóte scopurile dorite; austriacii din contra renuntia la banca lor bine organizata, fundata cu bani austriaci, și se dau în prad'a unor experimente fatali. Acestu reu vine de acolo, că ungurii au sciutu se insufle austriaciloru frica cu amerintiarea unei banci unguresci. Ungurii era se castige și mai multu, déca proprietarii bancei nu s'aru fi oppusu cu perseverantia la cerbicósele lor pretențiuni. Reulu celu mai mare alu dualismului nu jace dupa Plener în natur'a lui, ci în periodicitate, în posibilitatea de a denuntia conventiunea de vami și cea comerciale, prin care contractulu întrégu devine precariu. Acésta lipsa de stabilitate degrada poterea și autoritatea Austriei, submina increderea în relatiunile economice și în afóra în cele internationali. De aici vine, că lumea potú se aplice acestui imperiu gretósulu cuventu: „Monarchia pe terminu“, „monarchia pe contractu“, care se pote denuntia (Monarchie auf Kündigung).

Cu invoierea de acumu nu se ajunge nici unu scopu salutariu. V'ati pusu în capu se regulati dualismulu acumu în momentele din urma, pána a nu espirá periodulu dietei unguresci și alu celui din urma terminu provisoriu; o luati la fuga se închiaiati unu contractu, la care ungurii cá si austriacii se supunu fóra voi'a lor, carele cuprinde sementia de certe noue și de iritarea spiritelor în ambele parti ale monarchiei (strigári: fórté dreptu!) Acésta invoiere nu merita se ne sacrificámu noi banc'a cea buna și regulata, nici se mai incarcamu sarcine noue pe contribuenti și mai alesu pe clasele serace. Nu este adeveratu că popórale monarchiei voiescu invoiere cu ori-ce pretiu. Din contra, ele ori câtu sunt de apasate, aru fi gata se mai sacrifice; inse numai sub o conditiune, că se se scia asigurate prin o stabilitate seriosa cu conditiuni, care se satisfacá interesele toturor. Din aceste d. Plener declara că va vota contr'a invoierei noue.

Principele Czartoryski: Cestiunea ce ne stá de inainte, nu concerne numai banc'a, ci tóte cestiunile și legile dualistice. Cauta se ne întrebamu puru și simplu: Voimu noi seu nu, innoirea contractului dualisticu. Da séu Nu? Candu cineva se afla în împregiurari, care n'au a face nimicu cu obiectulu ce stá în cestiune, cá omu de consciintia, va cauta se'si justifice votulu seu. Dupa a. 1867 vre-o doi ani crediusem eu și altii, că în fine totu va fi de traitu și cu dualismulu. Caus'a sperantielor era, că lumea se pusesse pe specule, burs'a dominá preste totu, ómenii castigá grosu averi imaginate. Reactiunea inse trebuea se urmedie neaparat si muntii de aur se dispara cu totulu. Atunci apoi ne deschiseramu bine ochii cá se vedemu, că acestu dreptu publicu ce se dice dualismu, nu e bunu de nimicu. Acuma, dupa tractatiuni de doi ani, dupa atâtea negotiari, tocmeli și sfárnarii jidovesci = Feilschen, Handeln und Schachern, sententi'a de condannare a dualismului este pronuntiată. Eu nu credu se se mai afle în tóta Austri'a și Ungari'a unu singuru omu de consciintia și onóre, care se cutédie a dice, că form'a dualistica plasmuta prin legile dela 1867 (Art. XII) ar mai potea fi suferita îndelungu și că ar mai fi posibilu (Strigári: Prea adeveratu!) Las' că acésta stare a lucrurilor ne faci de batjocur'a lúmei, dara e preste putintia se mai existe unu statu în lume, care se fia espusu totu la câte diece ani unei crise asia de cutrieratorie, și se nu dispara dintre staturi în modulu celu mai miserabile. Si se nu creda cineva, că reulu acesta lovesce numai în tierile austriace, că-ci tierile corónei unguresci suferé și mai greu din caus'a dualismului. Ungurii în a. 1867 au alergatu dupa fantasii (fata morgana, dise oratorulu), care le aratá lor splendórea poterei și a independentiei. Chiaru între unguri sunt astadi destui, carii au inceputu a'si cunósce lungulu nasulu și marea loru ratacire fantastica. Ei vedu, că luandu-se dupa fantasii, dupa domnia și potere imaginata, isi înpinsera patri'a pe marginea perirei.

Din acestea cause speru eu, că invoierea cea mai de aprópe (adeca preste alti diece ani computati de acumu) nu se va mai face pe bazele legiloru din 1867, ci chiaru acelea legi se voru lua la revisiune comuna, petrundietória, adeca se voru cassa. Regimulu de acumu nu a potutu face lucrulu acesta. Numai unu gubernu tare și simpaticu, care dispune

de majoritate compactă în parlamentu și în popor ar fi în stare se strabata cu unu planu că acesta. Astadi înse nu mai pôte nimeni transforma dualismulu, din cauza că spiritele popóraloru monarchiei sunt iritate preste mesura și totuodată cris'a din afara insufla grija mare. Ori-care va fi guvernulu, voindu se salvedie monarchi'a, mai antaiu are se usioreddie inopositele și se inpace pre cătu numai se pôte pe nationalitati în tierile austriace, și numai dupa aceea se se ia la lupta cu dualismulu spre a'lu tranti și delatura. Pâna atunci eu ilu consideru numai că una stare provisorie de diece ani, ilu voin vota că provisoriu, nici-odată înse că dreptu publicu definitivu, că-ci eu care nu voiescu se dispara monarchi'a de pre chart'a Europei, dorescu că dualismulu se i se arate usi'a înca înainte de împlinirea celor diece ani.

(Va urmă.)

Congresulu.

În fine, abia dóra acumu se va deschide congresulu. Diarele organe ale ministerieloru de esterne europene constata, că condițiunile aduse de c. Siuvaloff la Londr'a sunt de natura, că congresulu se se póta tîene și anume în Berolinu, Dio'a deschiderii lui ar fi defipta pe 11. Iuniu. Litterele de invitațiune la congresu se trimitu de către cabinetulu Germaniei. Asia dara „Romanulu” din Bucuresci are bine informatu, candu înainte cu dou septemani anunțiasă, că convocarea congresulu este asigurată. De alta parte se adevărește, că ajungerea acestui scopu a întîmpinatu pedece fôrte mari. Las' că chiaru în St. Petersburg formularea condițiilor provocase discussiuni iritate, dara dupa cumu spune diariulu „Observer” din Londra, în consiliulu Angliei cu ocaziunea esaminării acelor condițiuni au fostu unele scene asia de furtunose, în cătu vreo doi ministrii era pe aci se se retraga. Se pare înse că în cele din urma au invinsu partizanii păcii, carii ori cătu se fia de teribile poterea Britaniei, au lătu mai multe împregiurări critice în de aprôpe consideratiune. Bine, isi disera ei, Rusi'a este obosita, nu prea are nici bani; dara noi înca avemu se tînemu în freu la 200 de miliône suditi și vasali ai noștrii în Indi'a orientale cea vastă, carii ne urescu din sufletu și pe carii Rusi'a ar scî se'i resculte asupra noastră, ca se ne faca cele mai mari greutăți. Preste această comerțulu nostru întinsu în tóta lumea, suferă și acumu fôrte greu din caus'a păcii turburate; dara după ce s'aru începe bataliile cu rusii, vomu avea daune de miliarde, pre cătu nu facu toti mohamedanii din Turci'a européna cu tôte averile lor. Mai vedeti apoi, că cabinetulu din Viena cu tôte sbieratele ungurilor nici-decumu nu are voia a se confedera cu Britani'a contra Rusiei. — Pe langa acestea semena fôrte, că mergerea principelui de corónă alu Germaniei la Londra, va fi influențiatu cu celu mai bunu succesu asupr'a sócrei sale a reginei Victoriei, despre care este știutu că uresce tare pe muscali, pôte și din cauza, că una din ficele sale, maritata în Rusi'a, suferă de brutalitățile barbatu-seu.

Destulu atăta, că congresulu se va deschide; înse cu ce perspectivă, în ce speranță a popóraloru și staturilor în viitoru? Se dice că Rusi'a s'a învoitu că, de si nu va depune întregulu tractatu pe mes'a congresulu spre reviziune și modificare, acesta totuși se' lu pota lua la discussiune în tote punctele sale; éra în cătu pentru împartirea teritoriulu Turciei europene între diverse națiuni séu limbi, acestea se'si manifeste vointi'a lor prin votulu universale, cu majoritate de dou treimi ($\frac{2}{3}$) a le barbatiloru maioreni votanti; éra votarea se se întempe fôra umbra de presiune, în libertate perfectă; că-ci numai pe această cale se pôte afla în adevăru, unde și care este majoritate bulgarésca, care turcésca, serba, romanésca, arnautiésca, apoi totu numai în acestu modu se voru alege și renegatii, și cei cu dou feție, sîedietori pe câte dou scaune, în dou luntrii, nice caldi nice reci, cumu e omulu mai de nimicu și mai fôra caracteru, de carii în resaritu sunt și mai multi ca pe la noi, poltroni numai buni se mature stradele.

Dara pe noi au se ne interesădie prea de aprôpe condițiunile pe care le va comunica congresulu cabinetulu dela Viena, că din partea și în interesulu monarchiei. Pres'a semioficială austriacă vrea se scia de următoriele condițiuni fôrte critice, care aru fi: Micsiorarea fruntarielor Bulgariei; marginirea Serbiei că se nu crésca prea tare; denegarea unui portu pentru Muntenegru în marea adriatică; luarea cetatiloru bulgaresci din manile Rusiei; nou'a regulare a fruntarielor între Rusi'a

și Romani'a, cu alte cuvinte, cestiunea Basarabiei legată strinsu de Gurile Dunarei, de Dobrogea, de Delta și de insulele sierpiloru în marea négra. Cu Bulgari'a va mai merge ôrecumu; dara și cu aceea numai asia, déca congresulu va adopta modalitatea de a se defini întinderea teritoriale după nationalitati, cu ajutorulu votulu universale și cu majoritate de $\frac{2}{3}$ indegetată mai în susu. Tôte celelalte postulate austro-unguresci sunt totu atâtea ocasiuni și cause de a sparge congresulu și a reveni la sabia.

Romani'a.

Bucuresci. În acestu statu lucrurile stau asia, că tóta natiunea doresce din sufletu restabilirea păcii și scaparea de ôspetii seî pentru totu de-auna, dara nimeni nu crede în trens'a, chiaru și după ce se va deschide congresulu. De aceea vedemu, că Camerele mai votara pentru armata înca și alte dou sune preste miliônele de deunadi, adică alte 720 mii de franci. Si cumu se nu faca tîer'a acestu sacrificiu, candu de o parte vede bine, că trupe rusesci totu mai vinu, și că aproape de capitală, la Plumbuit'a se mai asediara vreo 6000 de muscali; éra de alt'a Austro-Ungari'a pune man'a pe chiaiea Dunarei la Port'a-de feru și sub pretestu de aparare face redute de ofensiva pe la strimtori. Asia dara natiunea se pare a fi prea decisă, că déca este se ni se rapésca séu din teritoriu, séu se ni se atace independenti'a proclamată unanimu în 10/22 Maiu 1877, una ca și alt'a se o vendia cătu se pôte mai scumpu cu pretiu de sange, care se lase urme nesterse în istori'a omenimei. Spiritulu patrioticu de care este inspirată și nutrită natiunea întregă, cu singur'a excepțiune de unii bastardi, s'a manifestatu din nou atătu în caletori'a Domnitorulu pe la tôte garnisónele și castelele în care se afla trupele stationate, cătu și la serbarea aniversării din 10/22 Maiu, în care se împliniseră 12 ani dela suirea lui Carolu I pe tronulu Romaniei și 1 anu dela proclamarea independentiei. Lectorii isi voru aduce aminte, că deunadi la dio'a onomastica a Domnulu, Camerele și poporulu voindu a'lu felicita, M. Sa refusă dicundu că se remana pa 10 Maiu; natiunea înse prin ai seî reprezentanti ilu surprinse și atunci. Pe 10/22 M. Sa întocmî caletori'a sa militaria asia, că se nu fia în capitală, ci airea departe, atătu pentru că 'lu ostenscu atătea solemnități, cătu și că nu'i place se vedă făcundu-se spese mari numai de parada. Asia Domnulu absentă în acelea dile din capitală, unde se întôrse abia în 15/27 sér'a după lung'a sa caletori'a de inspectiune nu numai pe teritoriulu românesc, ci și în Bulgari'a la Vidinu și pe la celelalte locuri din pregiuru, pe unde isi versasera trupele romanesce sangele lor.

Se pare înse că natiunea română nu mai felićediă astadi în person'a lui Carolu I numai pe Domnulu suveranu alu țierei, ci mai pre susu de tôte pe Marele Capitanu alu ôstei, carele au arătatu lumei, ce pôte face unu bunu și geniale mare capitanu cu armata compusă din fiii Romaniei; éra Dómnai Elisabeta poporulu aduce omagie sale că la Mam'a armatei. Eca la ce înaltime de sentimente pôte ajunge unu popor talentat, déca se afla omulu, carele se'i scia atinge acelea côrde ale animei, care corespundu mai multu dorintiloru sale. Si sciti care era cord'a cea mai delicată? Candu întrebai pe romani: „Pâna candu esistenti'a vóștra natională și politica totu numai din grati'a altora?” atunci sangele li se urcă spre capu, pulsulu le batea mai repede, ochi 'i puneau în pamentu că de rusine că ar fi comis vreo faptă rea, respunsulu li se îneca, că-ci li se pareă că nu'i întrebă viii, ci protoparintii lor esiti din mormente, că se'i ia la răspundere pentru patria, pentru mosi'a strabună. Astadi romanulu are ce se'ti răspundia; că-ci Carolu încungiuratu de cei mai eminenti fii ai patriei în camere, în guvern și în corpulu oficialiloru armatei, a facutu că natiunea se'si cunósca facultățile și poteriile sale și — după D-dieu, se se încredea în trensele. În cătu pentru inspectiunea armatei ce se tîene pe pitioru de resbelu, bine dice diariulu „Dorobantiulu”, că ea este unu Colariu alu trecutulu, că probă, că la pericul ôstea va alatura fapt'a langa vorbele diplomatiei romanesce, spre a apăra drepturile patriei contra ori-cui.

Înaltulu ordinu de di datu în urmărea inspectiunei suna:

Oficieri, sub-oficieri și soldati.

Am avutu cea mai viua multumire a ve revedea, cu ocaziunea inspectiunei ce amu facutu.

Amu fostu fericitu a constata, ca campani'a, departe de a fi sdruncinatu în voi disciplin'a și instructiunea, v'a servitu din protiva de scôla, si ati pastratu neatînce aceste elemente, care constituiescu sufletulu armatelor.

Amu visitatu cu mandrie campurile din urma de bataia, stropite de sangele vostru, si amu depusu cunune pe mormintele eroiloru ramasî pe acolo, că o amintire vecinica a vitejiei armatei Romane.

Ve multumescu dara, si ve felićitu din inima pentru curagiulu si barbatia vóștra, pentru abnegatiunea si devotamentulu cu care ati înduratu nevoile resboiului; ve dorescu preșeverantia nestramutată pe această cale, fiindu siguru ca numai astu-felu Romani'a va fi respectată, si va castiga positiunea la care 'i dau dreptu sacrificiile si demnitatea ei.

Eu, asta-di, mai multu ca totu-deauna, mandru de a fi comandantele vostru, ve multumescu indoitu din adanculu inimii mele, si că aducere aminte neuitată a vitejiloru vóștre din acesti timpi, Crucea „Trecerea Dunarei” se va purta pe tôte drapelele armatei, care au lătu parte la luptele din Bulgari'a.

Datu în Pitesci, astadi 10 Maiu 1878.

Carol.

Din numărósele adrese și răspunsuri dela 10/22 reproducemu și noi după Monitoru acestea:

Bucuresci 10 Maiu 1878.

Mariei Sale Domnulu Romaniloru.

Maria Ta.

Camer'a deputatiloru are fericirea de a serba astadi a doue-spre-diecea aniversaria a suirei Mariei Tale pe tron, si totu de odata prim'a Independentiei absolute a Romaniei.

Biuroulu ei are onóre a presenta Domnulu Romaniloru si Capitanulu armatei simtiemintele de devotamentu ale natiunii, care tóta striga cu noi într'o singuru voce:

Traiesca Domnulu si Dómn'a Romaniei independente si libere.

Eaca si respunsulu Mariei Sale:

Curtea de Argesiu 10 Maiu.

D-lui presedinte alu Camerii legiuitóre.

Bucuresci.

Felicitările ce'mi adresati în numele Adunarii legiuitóre au resunatu adancu în inim'a mea. Eu le primescu cu gratitudine și cu mandrie, pentru că gratia patriotismulu reprezentatiunii nationale și vitejiei armatei, Provedinti'a mi-a acordatu favórea ca dioa suirii mele pe tronulu Romaniei sa fie și dioa în care mi-a fostu datu a vedea realizate cele mai scumpe și mai legitime ale nóstre aspiratiuni, independenti'a absoluta a Romaniei. Asociandu-me într'unu cugetu cu natiunea, dicu împreuna cu densa: Traiasca Romani'a gloriósa, libera si independente!

Carol.

Eta telegrama ce a adresatu Senatulu M. S. Domnitorulu pentru diua de 10 Maiu:

Înaltimei Sale Carolu I Domnulu Romaniloru.

Cu ocaziunea îndouitei aniversari a suirei I. V. pe tron și a proclamarii independentiei Romaniei, Senatulu, în unanimitate, vine prin organulu Biurulu seu a aduce M. V. cu unu profundu respectu felicitările séle cele mai caldúre și, totu-deodată, ve uréza, Prea Înaltiate Dómnai, ani îndelungati de o Domnia prosperă și gloriósa.

Se trati Maria Vóștra.

Se traiesca M. S. Dómnai.

Se traiesca Romani'a.

Eca si respunsulu M. S. Domnulu:

Înaltu P. S. S. Parintelui Metropolitu Primatu alu Romaniei Presied. Senatulu.

Primescu cu cea mai viua plăcere felicitările ce Senatulu Romaniei în unanimitate 'mi tramite cu ocazia îndouita a aniversarii de adi, si sunt fericitu a'i exprima în această di solemnă caldúrele mele multiamiri pentru concursulu seu luminat și patriotic și partea însemnata ce i se cuvine în dobândirea independentiei Romaniei.

D-dieu se protéga pe viitoru scump'a nóștra patria.

Carol.

Ada-Kaleh.

Amu anunțiatu în Nr. precedente ocuparea în liniste și pe tacute a insulei și fortăreței turcesce Ada-Kaleh numita și Orsiova-nouă, de către trupele austriace. Tóta lumea întreba, cu ce dreptu a pus man'a sa monarchi'a austro-ungurésca pe acea parte de teritoriu turcescu, și toti dau acestui evenimentu importanță pe care o si merita în adevăru; că-ci în cestiuni de acestea nu decide întinderea mai mare séu mai mica a teritoriulu, ci decide unu principiu fôrte mare. Diarele ministeriali escusa ocuparea cu informatiunea ce spunu ele că ar avea despre o învoire prealabile a Austriei cu Port'a otomana, după care această ar fi permis, că Ada-Kaleh se fia ocupată de austriaci, și că mai apoi se învoira si celelalte poteri europene. În tractatulu dela St. Stefano stă numai atăta, că fortăreți'a Ada-Kaleh se fia desiertată și răsă, dara nu se spune, în a cui posesiune se tréca insul'a și orasielulu Orsiova-nouă. Se vede că la formularea acelu punctu, că si la alte câteva din acelu tractatu au avutu rolă însemnata asia numit'a rezervatiune mentale.

Press'a opozitiunei magiare este fôrte iritată din caus'a ocupatiunei. Organulu seu principale „P. Napló” din 28 Maiu Nr. 129 érași vorbesce de pacalitură și inselatiuni. Ada-Kaleh, dice numitul diariu, semnifica sigur'a ocupare a Bosniei și a Hertegovinei, care érași este identica cu acceptarea planuriloru rusesci, cu scóterea turciloru, a fratiloru, din Europ'a. „Ce n'est que le premier pas qui coute”. Primulu pasiu l'ati facutu; ati lătu Ada-Kaleh cumu ati lua unu „bacsisiu” — borra valot — de beutu, dela cine? dela turci, caroru nu le-a mai remasu nimicu de datu. Ati facutu începutulu, éra prin acea faptă ati calcatu si voi tractatulu dela Parisu din 1856. Pasii ulteriori ve costa mai pucinu. Siórecele a trecut prin barb'a popii, si-a facutu carare. Dara ce mai plătescu tractatele în ochii vóștrii? De candu Bismarck stabilise (înainte cu vreo 15 ani) paganesculu principiu: „Macht geht vor Recht” = Forti'a e mai pre susu de dreptu, de atunci ori-ce scrupolu a disparutu dela voi. Violenti'a (erőszak) domina si decide, éra congresulu se va aduna numai cu scopu de a sanctiona forti'a violentă.

Diverse.

(Serbarea duminecei). Reprezentantii dela doue diecese calvinesci adunati deunadi la Dobritien, au lătu în discussiune spurcatele abuzuri care se comitu cu serbarea duminecei; că-ci în locu de a merge la biserică, séu celu pucinu de a'si reculege cugetulu si a'si trage sam'a cu elu, în locu de a'si deprinde membrii familiei în meditatiuni religióse, omenii se înfunda prin cărciume puturóse, unde se punu pe betii, se cêrta, se batu, se si omóra, se dau la desfrenari spurcate; în mai multe districte tergulu de septemana se tîene duminéc'a, unde ómenii érași facu betii, însiála

fura, se batu pe mörte; in alte parti proprietarii si chiaru unu popi scotu pe ömeni la lucru de claca, numai pe mancare si beutura, acompaniata de câte unu tieganusiu negru cu alaut'a (ceter'a) crepata; dara ce e mai multu, chiaru functionarii politici chiama pe ömeni la infaciöscari in dile de dumineci.

Despre serbarea duminecei s'ar potea scrie unu volumu; noi aci numai câtu atinseramu acésta mare cestiune religiösa si totu-odata eminentu sociale.

(Faime fabulöse). Cätu e de productiva imaginatiunea poporului nostru! In Nr. tr. reflectaram la faime fabulöse si cornurate ce se nascu si propaga din caus'a fortificatiunilor passagere. Mai apoi frundiarindu p'intre charthii mai vechi, deteramu si preste una specie de profetia din Iuliu 1866, de candu cu campani'a dupla din Boemi'a si Itali'a. Pre câtu o potemu descifra, ea suna asia: „S'a scula unu craiu frumosu cá sórele, teneru dela Resaritu, cu cisme ca copit'a calului; si va face bataia mare in siesulu Brasiovlui. Cá tiér'a Ardealului nici-una nu se va prapadi; si voru scapa numai cei de cátra miédia-di; dar' apoi cine va remanea, voru avea o tiéra de bine; si totu omulu va avea fontana si cuptoriu de pane in curtea lui. Apoi intr'o di voru merge ömenii la Bucuresci“.

Ce se alegi din acésta „profetia“? Ceea ce alegi si din ale lui Agatangelu, citite si crediute de be-tranii nostrii cu pietate si cu credinti'a cea mai naiva din lume. Dara ethnographii nostrii voru sci se apre-tiedie manifestatiuni de acestea populare din punctu-de vedere demnu de aloru eruditune.

(Dn. Lazaru P. Petroviciu), fiulu dlui actuariu metropolitanu P. Petroviciu, a depusu doctoratulu din sciintiele filosofice la universitatea din Buda-Pesta cu succesu fericitu. Felicitamu pe junele doctoru in filosofia.

(Unu midulocu infalibile) in contra sughi-tiatului, pre langa cele cunoscute, adeca acelea de a bea unu paharu cu apa séu a manca o bucata de pane, este acela de a lua unu cutitu, a'lu tiené inaintea ochi-loru la o distantia de 4 policari si a se uita la elu câteva minute cu privirea ficsata.

Literariu.

Tipulu Abcedarielor sau Elementarielor romane, din imperiulu Austro-Unguru.

(Urmare.)

Partea I la fine urméza numai form'a literelor mici in ordine alfabeticu, scrise si tiparite, apoi vocalele si in fine consonantele, exprimate cu vocale d. e. be, ef, ge etc.

Acésta fu partea I a Abcedariului dlui Rosiescu, lucrulu celu mai delicatu ce pote se esiste. Scimu toti ca: „totu inceputulu e greu“ si chiar inceputulu celu mai rationale, celu mai bunu, seu — cumu se me exprim, celu mai socotitu; dar apoi inceputulu reu, fóra precugetare?!

Din cele tractate numai in fuga pote vedea totu moritoriulu, câtu pote se fia de greu bietulu copilu a invetia cetitulu din acestu Abcedariu. Elu are totu mai multe greutati de odata; cuvintele ce servescu de ma-teria de lectura, sunt: parte nume de lucruri abstracte, parte de lucruri reali, si afóra din cerculu familie, ba multe si afóra din patria. Apoi literale inse-si nu sunt luate in rondulu pretinsu de principiulu „dela usioru, la greu“! De voimu a satisfacere pre deplinu acestui principiu, atunci trebe se ne intrebamu:

la ce intimpina copii mai mari greutati, la legarea sonuriloru, seu la decopierea literelor?

Servescu ca invetiatoriu, in al 6-lé anu; fuseiu — cu pucina esepiune, totu la copii clasei I, am veditu si facutu experientia câtu am potutu, si ve martu-risescu ca:

fiindu copii bine condusi in inv. intuit. la prepa-rarile pentru scrisu, voru fi in stare se imiteze, fóra multa greutate, si literale cele mai grele. Cu totulu altcumu sta lucrulu cu cetitulu. Se preparamu copiii câtu numai e posibilu, de bine, in exercitiile pentru cetitu, totusi observamu cá ajungédu cu ei la literale n, m, p, b, h, c, le vinu grele, pre candu s, z, r, v, f, usiore. Apoi e constatatu, cá vocalele primitive sunt particelele cele mai usiore in una limba. Nu voiu se dau cuiva prelegere; nu voiu se dicu ca asia trebuia ori asia; eu descriu numai lucrulu intre cadrele ce le are, dicédu:

partea I a Abcedariului dlui Rosiescu e prea grea pentru incepetori, ea duce incetu si tardiu la scopu, si inca . . . nesiguru. Nu-mi va areta dlu autoriu unu singuru scolaru, care, dupa ce percurse partea I a nu-mitului Abcd., pricepe tote cuvintele; prin urmare e neintuitivu; apoi invetiatorii dora nu voru fi dresatori de papagali!

Partea a II.

Scierea si cetirea literelor mari, in legatura cu deprinderea in literale mici.

Aceste mergu in modulu urmatoriu: A, N. M. Dupa ce dlu autoriu tractéza aceste 3 literale — in scrisu — apoi pune in aintea scolariloru bucat'a de lectura, éra in literale de mana — „Adeverulü si min-tiun'a“ bucat'a bine alesa si tractata. — Asemenea si cu literale de tipariu „Amiculu scölei“ si „Nicolae si An-toniu“, unde arata ca nu e bine a fi leneosu. Bucat'a inse „Nu fii firetecu“, seu dupa cumu se afla in origi-nalulu germanu: „Sei nicht zornig“, nu e bine tradusa. In originalulu germanu e tractata fórtu bine, ci aci se vedemu cateva pasage:

Andreiü si Mihaiü mergeau catra invetiatorii. — Mai nainte inse de ce ar' fi ajunsu la invetiatorii, si-ie (?) scrisorea, si o arata lui Andreiü. — Multe sminte ai facutu in scrisore — dişe Andreiü — si nu ai scrisu cu atentiune.

Mihaiü s'a mániaü pentru observatiunile lui Andreiü, si apucându scrisorea din mâne-le lui, l'a împinsu cu pumnu-lü. Andreiü nu i-a resplätitu, ci a mersu in pace mai de parte; dar' totu-si i-a dişu; Me ducü, si te voiü spune invetiatorii, ce ai facutu. Mihaiü dişe: dü-te, nu-mi pasä.

Se vedemu testulu originalu, pana aici, vedi:

Deutsches A-B-C und Lesebuch für die erste Volks-schulklasse, von M. Ederer, pag. 72, bucat'a de lectura 22:

Sei nicht zornig
Siegmond und Stefan giengen in die Schule. Als sie eben zum Schullehrer giengen, zog Siegmund eine Aufgabe her-vor und zeigte sie dem Stefan. Dieser befah die Schrift und sagte: „Gi Siegmund, da hast du ja viele Fehler ge-macht und hast auch nicht schön geschrieben!“ Er wollte dem Siegmund die Fehler zeigen; dieser aber wurde zornig, riß ihm die Schrift aus der Hand und gab ihm heftige Stöße mit der Faust. Stefan stieß nicht wieder, sonder gieng ruhig weiter; doch sprach er: Siegmund, ich werde es dem Herrn Schullehrer sagen, daß du mich gestossen hast! Sag es, antwortete Siegmund.

Mai departe nu voiu a osteni pe dnii lectori, cá-ci sumu convinsu ca-su satui pana aci, de asta lectura. Destulu cá istoria acésta e reu tradusa si prin urmare reu espusa pentru copii.

Urméza: V, C, J, H, (Horatiu face poesii) G. E. (Ernestin'a, de ce nu Elen'a, Elisabet'a Efemi'a?) U, O, Z, S, L, D, P, R, B, T, F. (Primavér'a resaru florile, érb'a si gipulu?)

In fine aduce tote literale mari, scrise si tiparite. La cele am de a observa, cá tote sunt atatu de im-penate, de cugeti ca voiescu se sbore, cu deosebire: A, H, J, M, N, R, si U, precumu si literale straine. Cifrele 4, 6, 8 si 9 sunt reu facute, neregulate. Cea dintaiu, 4, e inceputa ca „D“ numai cercuala din stang'a, de la dealu-i lipsescu. Cifrele 6 si 9 nu-su facute cu ajutoriulu „nulei“ (O), ci intocmai resucite ca si cas'a melcului. Cifr'a 8 e din contra facuta, nu cumu o facemu noi, cesti ce o folosimu raru si si atunci sin-gura, fóra picu de „nula“ ca radimu. Ea e facuta chiar iutorsu, trasur'a fundamentale e paeruale si din contra, avendu fig. „8“.

La pag. 107 urméza unu „Adausu“ de lectura cu delaturarea succesiva a semneloru fonetice superflue¹⁾.

I. Delaturarea semnului scurtärei depre „ä“.

Aci dlu autoriu pune una descriere, Primavér'a, si lasa a se vedé „a“ de pre care delaturamu semnu-lu) mai grosu d. e. Primavéra, tóta, maresce etc. Uneori — dice dlu autoriu — „Iesimu la imasiu,“ bine face; la Budapest'a e lesne de esitu la „imasiu“; noi, ardeleni, esimu la „pasciune,“ moldo-romanii — scotu vitele la pasiune, la campu, la „izlazu;“ numai ungurenii esu la „imasiu,“ ca se-si pascu vitele, seu numai se le védia pascundu „ierba verde!“

¹⁾ Vedi instructiunea pentru invetiatori, dice autoriulu.

II. Delaturarea semnului scurtärei dela „i“ scurtu.

Bucata de lectura „Vér'a“. Aci ne representa pe „i“ scurtu fóra cornisióre, inse mai „sanetosu“ decatu alte litere; d. e. uneori, ferbintiéla, si, numai etc.

III. Delaturarea semnului scurtärei dela „ü“ scurtu.

Bucata de lectura „Tómna“, u scurtu si aci se cunosce, fiindu mai mare ca celealalte litere, d. e. timpulu, precumu, satiu etc.

IV. Lectura cu delaturarea toturoru sem-neloru fonetice superflue.

Bucati de lectura:

a) Invetiature morale. De nu diceam din capulu locului, ca facia de ortografia tacu, me opriam la cu-ventulu „vesminte“ ci asia trecu la

b) Sosirea primaverei si

c) Mintiun'a aduce rusine. Acést'a este prim'a carte de lectura si invetiatura a dlui Rosiescu, seu dupa cumu a botezat'o dsa Elementariu, séu Abc-dariu, la care — mi iau voia a mai repetá observarile-mi facute:

1. Cartea luata ca Abcedariu este pre grea;

a) aduce de una data mai multe greutati, nu numai „una“;

b) ordinea tractarei literelor nu e bine alésa;

c) indata dela inceputu pretinde dela copilu for-marea cuventeloru de mai multe silabe, si inca cuvinte, nume de obiecte ce se afla afara de cerculu familiariu si afóra de patria, precumu si nume de concepte ab-stracte;

d) forméza diceri prea lungi;

e) nu aduce nici una descriere buna, metodică, intuitivă.

2. Cartea este fóra gustu pentru copilu, cá-ci:

a) copilulu nu cunosce tote literale pana nu gata tota cartea, fiindu compusa dupa principiulu „puru sinteticu“; asia se disgusta, vedendu cá totu litere noué si éra noué are de a invetiá unu anu intregu. Multi copii nu potu amblá la scola pana gata cartea, adeca totu tempulu cerutu spre acea, prin urmare — de au invetiatu catu de bine, totu nu voru avé nici unu folosu;

b) cartea este nespusu de grea pentru invetiatorii, avendu de a face atatea esplicari de cuvinte, ce nu vinu in ainte la invetiamentulu intuitivu.

3. Cartea duce cu greu si nesiguru la scopu. Pre-candu cu ajutoriulu altui Abcedariu, copilulu scie ceti si scrie in 3 luni de dile, cu acestu Abcedariu abiá va sci in 10 luni si nu siguru, cáci: 112 pagine, mai alesu deca contieniu una materia ca cea veduta aci, pretindu unu tempu mai lungu.

Cui-i place inse, si-o pote cascigá de prin librariile statului cu pretiulu de 15 cr. v. a. legata.

Baru-mare, 4 Aprile.

Ioanu Popu Reteganulu,
Invetiatoriu dirigente.

Esemplarie intregi din „Observatoriulu“ dela 1/13 Aprile pe alu doilea trimestru mai sunt; pretiulu 2 fl. v. a. pana la 30 Inniu. Dela 1 Ianuariu mai avemu 18 ex.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 30 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.61 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.50 „
Imperialu rusescu	„ 9.50 „
Moneta germana de 20 marce	„ 12.40 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turcésca	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ 103.70 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

16/28 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l. 98.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„ 88.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„ 92.— „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„ 87.50 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„ 73.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„ 88.— „
Fondulu de pensiu (per 300 l. a.) cu 10%	„ 152.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„ 27.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„ 72.60 „
Dacia, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„ 160.— „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„ 50.— „

Unu pachetu, impartitu in 8 dose, preparatu conformu instructiunei date de medicu dimpreuna cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separat 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea anti-arthritisca, antirheumatica, curatitoare de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiu la Frid. Thallmayer, comerciante. Abrud: F. Toncs & Comp. Bistritia: Friedric Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.

Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Orastia: Carol Reckert, apotecariu. Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Lechinti'a: Friedr. Scheint, apotecariu. Feldiöra (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ili'a, C. Höffinger, apotecariu. Osiorheiu: Max Bucher. Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu. Baia mare: I. Horacek, apotecariu. Aiudu: August Binder, apotecariu. Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu. Romanu (Moldova): Josef Dannffy, apotecariu. Sediöra: Iosef B. Teutsch, comerciante. Reghinulu s.: S. & L. Leonhardt. Huniädöra: Fried. Acker, apotecariu. Rosia: Ludw. Moldovan, apotecariu. Ocn'a (l. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 6

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.

antiarthritica si antirheumatica alui

WILHELM

curatitoare de sange spre a se folosi in ori-care anotempu cá singurulu midilocu curatitoriu de sange cu rezultate sigure.

Cu concessiunea cancel. c. r. de curte datu prin decisiune Vien'a, 7. dec. 1858.	Probata de-finitivu. Efecte exell. Resultatulu eminentu.	Prin p. in. patenta a M. Sale c. r. aso-curata contra falsificarii. Vien'a, 28 martie 1871.
--	--	---

The'a acésta curatia organismulu intregu, strabate partile integrule corpü si folosindu-o cá beutura departéza dintr'insulu tóte materiile stricaciöse, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si effectulu siguru este durabilu.

Vindecare perfecta a arthritei, reumatismului, bóla englezésca, si a altoru bóle invecbite incurabili, ale raneloru, cari puroiéza ne 'ncetatu, ale bóleloru genitáli si bubeloru, ale sgrabuníelorü pe trupu si in faciä, ale peteloru, bubeloru si-philitice.

The'a acésta au produsu rezultate fórtu favorabili mai alesu in inflatüri de ficatu si de splina, cum si in greutäti hemoroidali, in doreri

de nervi, de muschi de incheiaturi, de udu, polutiuni, impotentie, scourgi la femei etc.

Suferintie cum sunt bólele scrofulöse, inflatur'a ghiundriloru se vindeca inte si perfectu, la acea, cari beau The'a necurmatu, fiindu ca ea este unu midilocu domulu dissolvatoriu si promovatoriu de urina.

Resultate admirabili sigure.

Dlu Franciscu Wilhelm, apotecariu in

Neunkirchen langa Vien'a.

Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872.

On. Dle! Mai am éراسi trebuintia de vreo trei pachete din the'a dale curatitoare de sange, pentru ca dupa-ce am cumperatu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu exellentu „the'a anti-arthritisca si antirheumatica a lui Wilhelm curatitoare de sange“ m'am convinsu de ajunsu de minu-natulu ei effectu. Te rogu se-mi tramiti the'a curatitoare de sange cu receperea plätii prin posta. Cu totu respectulu

Ioanu Jerala, capelanu.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asiü fi cunoscutu mai nainte poterea vin-decatóre „a theei dale antiarthritice, antirheumatice, curatitoare de sange“ asiü fi scapatu de multu de o bóla vechia si asiü fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheltuita fóra scopu pentru restaurarea

sanetätii mele. Pan' acum am trasu acestu midilocu nepretutitu de la Praga din depoulu dale, astadi me adresezu d'a dreptulu catra dta si Te rogu a-mi tramite cu întörcearea postei 12 pachete pe langa receptiunea plätii. Cu totu respectulu

Josef Dilzi.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen

langa Vien'a.

Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 2 pachete „thea antiarthritica, antirheumatica, curatitoare de sange a lui Wilhelm“ precum mi-ai mai tramisu prin posta. Eu vediu, ca fóra the'a dale nu mai pociu existe. Cu tóta stim'a

Florian Haselsteiner, Nr. 43 in Klosterthal.

Preste puçinu va urmá continuarea epistoleloru de recunoscintia, fiindu preste potintia a le publicá dintr'odata pe tote.

Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumperare se binevoiéscu a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparite pe din afóra pe pachetu, pentru cá se nu fia insielatu prin falsificari.

Adeverata thea antiarthritica, antirheumatica curatitoare a lui Wilhelm, se póte trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritica, antirheumatica curatitoare de sange in Neunkirchen langa Vien'a, séu din depozitele mele publicate prin diarie.